

MAJTÁN, M.: Klasifikácia chrématónymie. In: Chrématónymá z hľadiska teórie a praxe. Brno 1989, s. 7–13.

PAULINY, E.: Členenie slov na slabiky v slovenčine. Slovenská reč, 40, 1975, s. 321–332.

SABOL, J.: Zvukové ustrojenie vlastného mena a jeho komunikačné súvislosti. In: Spoločenské fungovanie vlastných mien. Zost. M. Majtán. Bratislava, Veda 1987, s. 35–40.

SABOL, J.: Syntetická fonologická teória. Bratislava, Jazykovedný ústav L. Štúra SAV 1989, 253 s.

SABOL, J.: Slovenská slabika (Náčrt problematiky). In: Studia Academica Slovaca, 23. Prednášky XXX. letného seminára slovenského jazyka a kultúry. Red. J. Mlacek. Bratislava, STIMUL, Centrum informatiky a vzdelávania FF UK 1994, s. 214–224.

Priestor v Iwazkiewiczovej próze *Brezový háj*

Xénia Činčurová

Filozofická fakulta UPJŠ, Prešov

Priestor je abstraktný pojem využívaný v rozmanitých súvislostiach, preto je nevyhnutné špecifikovať jeho význam v spojitosti s našim rozborom umeleckého textu.

1) Ako fyzický alebo klasický označujeme materiálny variant priestoru, konkrétne územie, lokalitu prírodného alebo arteficiálneho charakteru. Ide o priestor vnímateľný zmyslami.

2) Sociálnym priestorom rozumieme spoločenské prostredie, situácie a okolnosti. Ide o nemateriálny variant priestoru.

3) Vnútny priestor predstavuje vnútorný svet postáv, ich pocity a myšlienky. Je nemateriálny, zmyslami nevnímateľný a individuálny.

Vnútny priestor považujeme za protiklad vonkajšieho (fyzického a sociálneho) priestoru.

Próza Jaroslava Iwazkiewicza *Brezový háj* (cit. podľa českého prekladu, 1980) vysúva do popredia prírodnú lokalitu – poľskú hájovňu obklopenú lesmi, ktorej významnou súčasťou je brezový háj. Spojením motívu života a smrti prerastá do symbolu harmónie prírodného diania, ktorého súčasťou je aj človek. V *Brezovom háji* dochádza akoby k prekrytiu týchto motívov, čoho výsledkom je finálny stav rovnováhy: „*Klid, klid, skoro štěstí*“ (s. 73). Lokalita brezového hája implikuje pozitívny význam krásy, negatívna udalosť (smrť Boleslavovej ženy) v nej preto pôsobí s väčšou intenzitou ako v priestore, kde ju možno predpokladať. Nesúlad medzi atmosférou miesta

a udalosťou sa stáva spoľahlivým zdrojom dramatismu textu. Priestor tu prestáva byť samozrejmým pozadím prebiehajúcich dejov a preň neprimeraná udalosť upozorňuje na jeho ďalšie atribúty: navonok príjemná lokalita brezového hája sa tým, že je v nej umiestnený hrobom, stáva mučivou spomienkou.

Zastrčenosť hájovne a jej vzdialenosť od ostatných ľudských sídel vytvára všetky predpoklady na izolovanosť a uzavretosť tohto priestoru. Kontakt, smerom von sťažuje aj zlá cesta, ktorá sa v daždi stáva neprístupnou. Negatívna atmosféra je vyvolaná vnútornou udalosťou, ale konflikty nastávajú až príchodom Stanislava. Rodinný sociálny priestor sa polarizuje a nevyhnutnosť zotrvania bratov na danom mieste ho hermeticky uzatvára. Pre Boleslava je hájovňa domovom a zdanlivo jedinou životnou alternatívou. Pripútanosť Stanislava k tomuto miestu je daná faktom zomierania. Vnútna členitosť vonkajšieho priestoru sa podieľa na eliminácii napätia naakumulovaného v sociálnom priestore. K domu ako hlavnému miestu konfliktov existuje protiváha v okolitom lese, ktorý sa stáva miestom úniku a relaxácie pre obidvoch bratov.

Hľadisko udalostí je významným charakterizačným prvkom vonkajšieho priestoru. Umiestnenie udalosti do toho ktorého priestoru patrí do stratégie autora a vypovedá o jeho umeleckých zámeroch. Úzko súvisí s myšlienkovým posolstvom textu a prispieva k charakteristike umeleckého priestoru. Prostredníctvom udalosti prebiehajúcej v priestore sa formuje význam tejto umeleckej kategórie v texte, ktorý poukazuje na priestorovú symboliku – teda na „filozofickú“, resp. autorskú interpretáciu priestoru.

Ak sa pristavíme pri jednotlivých udalostiach viažucich sa na danú lokalitu, môžeme ju interpretovať ako miesto týmito udalosťami poznačené a takto hľadať významy zakódované do vonkajšieho priestoru.

U Iwazkiewicza je hájovňa predovšetkým domovom, poznamenaným bolestnou stratou. Smrťou Boleslavovej ženy dochádza tu akoby k umŕtveniu života a príchodom brata Stanislava k jeho obnoveniu. V tomto priestore dominujú dva základné významy:

1. ako miesto smrti nadobúda hájovňa význam hrobky,
2. ako miesto oživotvorenia získava význam obnovy.

Stanislav prichádza zo sanatória vo Švajčiarsku, kde sa liečil na tuberkulózu, do hájovne zomrieť a do Poľska si prináša svet, ktorý je jeho bratovi úplne cudzí. Stanov prichod do hájovne, ktorá nesie znaky odumierania, je vstupom života. Jeho kričľavé ponožky, cestovná čiapka z reklám, pospevovanie moderných hitov a nesmierne veselé oči nie sú len narážkou na prostredie cudziny, ale aj prejavom agresívneho vstupu atmosféry „veľkého sveta“ do utiahnutých pomerov osamotenej a smútkom naplnenej hájovne. Mimořiadna dynamika Stanovho prichodu do umŕtveného prostredia („*Vyskočil, vlastně spiše vyletěl ze žlutého kočáru*“ [s. 7]), napriek hroznej únavy po dlhej ceste a vážnemu zdravotnému stavu, je znakom neobvyklej života-